

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**IV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

FEVRAL, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2026-yil, fevral

TOSHKENT-2026

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 4-son (fevral, 2026-yil).– 90 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-fevral

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

MUNDARIJA

QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

Turayev Ruhiddin, Safayev Sanjarbek

YER TUZISH LOYIHALARINI YURITISHDA YERLARNI BOSHQA YER TOIFALARIGA O'TKAZILADIGAN YERLARDAN SAMARALI FOYDALANISH	5-9
---	-----

TARIX FANLARI

Omonova Sarvinoz, Baratova Gulzoda

ABU ALI IBN SINO –ILM FAN OSMONINING YULDUZ	10-13
---	-------

Muminov Azizbek

ILMIY TADQIQOT HAMDA GEOSIYOSIY MANFAATLAR O'RTASIDA: TURKISTONDAGI XORIJIY ILMIY EKSPEDITSİYALAR VA MUSTAMLAKACHILIK JARAYONLARI	14-17
--	-------

Darmenov Rustem

HIND-ERON DINIY AN'ANALARI KONTEKSTIDA CHIRIKRABOT MADANIYATINING DAFN MAROSIMI	18-19
--	-------

IQTISODIYOT FANLARI

Xushvaqto'v Jasur

O'ZBEKISTONDA KO'CHMAS MULK OBYEKTLARINI OMMAVIY BAHOLASH VA PROGNOZLASH MUAMMOLARI	20-25
--	-------

FILOLOGIYA FANLARI

Madiraimova Moxlaroyim

CONSONANT CLUSTERS IN ENGLISH AND THEIR ABSENCE IN UZBEK: CHALLENGES FOR LEARNERS	26-30
--	-------

Xaitbayeva Moxira

COMPARATIVE STUDY OF WORD ORDER IN UZBEK AND ENGLISH SPEECH STRUCTURE	31-34
--	-------

YURIDIK FANLAR

Мухиддинова Эльзода

НЕДОПУСТИМЫЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА В СТАДИИ ДОЗНАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ИХ ОСМЫСЛЕНИЕ	35-38
--	-------

PEDAGOGIKA FANLARI

Ganiyev Elyorbek

HUQUQIY KOMPETENTLIKNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	39-44
---	-------

Xabibullayev Alimardon

RIVOJLANGAN DAVLATLARDA QO'SHMA TA'LIM DASTURLARINING PEDAGOGIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI	45-50
---	-------

Abdullayeva Asila

FALSAFIY KONSEPTLARNI O'ZBEKISTON TARIXINING PEDAGOGIK MATERIALLARI BILAN UYG'UNLASHTIRISH	51-56
---	-------

G'ofurova Barnoxon

OLIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING KONSEPTUAL FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMNING LOYIHASI	57-59
--	-------

Yuldasheva Maftuna

O'QITUVCHILARNING KORREKTSION FAOLIYATINI REJALASHTIRISH VA BAHOLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH	60-65
---	-------

<i>Samandarova Nargiza</i> IQTISODCHI MUTAXASSIS TAYYORLASHDA TIL VA KASBIY FANLAR INTEGRATSIYASI MASALALARI	66-69
<i>Raxmanova Nigora</i> SHARQ UYG'ONISH PEDAGOGIKASINI ZAMONAVIY TA'LIM SIYOSATI VA STRATEGIYASIGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	70-75
<i>Kamolov Baxtiyor</i> EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYA ASOSIDA TALABALARIDA EKOTURISTIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI	76-82
<i>Mavlonova Dildora</i> INGLIZ TILI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TAMOYILLARI: TEXNOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA ILMIY-METODOLOGIK TAHLIL	83-85
<i>Tojiboyeva Shohistaxon</i> AXBOROT MUHITIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARI UCHUN TANQIDIY FIKRNI SHAKLLANTIRUVCHI ENG SAMARALI INTERFAOL METODLAR	86-89

ILMIY TADQIQOT HAMDA GEOSIYOSIY MANFAATLAR O'RTASIDA: TURKISTONDAGI XORIJIY ILMIY EKSPEDITSİYALAR VA MUSTAMLAKACHILIK JARAYONLARI

Muminov Azizbek Boxodir o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti

Tarix fakulteti tayanch doktoranti

Email: amuminov337@gmail.com

Tel: +998909114321

Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqola XIX asr oxiri va XX asr boshlari oralig'ida Rossiya imperiyasining mustamlakachilik boshqaruvining kengroq doirasida Turkistondagi xorijiy ilmiy ekspeditsiyalarning faoliyatini o'rganadi. Unda bu ekspeditsiyalar bir vaqtning o'zida ilmiy korxonalar va Katta o'yin tomonidan shakllantirilgan geosiyosiy muhitga singib ketgan aktyorlar sifatida faoliyat yuritgani ta'kidlanadi. Tarixiy-institutsional yondashuvga tayanib, tadqiqot Turkiston general-gubernatorligining ma'muriy tuzilishini, xorijiyliklarning harakatlanishini tartibga soluvchi ruxsatnoma rejimini, Imperator Rossiya geografiya jamiyatining rolini va imperiya markazi va mustamlakachilik periferiyasi o'rtasidagi bilimlarning assimetrik aylanishini tahlil qiladi. Maqolada Rossiya hukumati xorijiy tadqiqotlarni yo'q qilmasdan, balki uni imperiya bilimlarini ishlab chiqarishga integratsiya qilgan ko'p qatlamli boshqaruv tizimini - diplomatik, harbiy va ilmiy - ishlab chiqqanligi ko'rsatilgan. Natijada, xorijiy ekspeditsiyalar Markaziy Osiyoni ilmiy o'rganishga hissa qo'shdi va shu bilan birga imperiyaning strategik manfaatlarini mustahkamladi. Tadqiqot fan va geosiyosatning chalkashligini ta'kidlaydi va Turkistonni mustamlakachilik bilimlarining global tarixiga joylashtiradi.

Kalit so'zlar: Turkiston, xorijiy ilmiy ekspeditsiyalar, Rossiya imperiyasi, mustamlakachilik bilimlari, harakatlanishni nazorat qilish, Imperatorlik Rossiya geografik jamiyati, Buyuk o'yin, geosiyosat.

BETWEEN SCIENTIFIC RESEARCH AND GEOPOLIC INTERESTS: FOREIGN SCIENTIFIC EXPEDITIONS AND COLONIZATION PROCESSES IN TURKESTAN

Muminov Azizbek Bokhodir ugli

Doctoral Student (PhD)

Faculty of History National University of Uzbekistan

Annotation. This article examines the activities of foreign scientific expeditions in Turkestan in the broader context of the Russian Empire's colonial rule in the late 19th and early 20th centuries. It argues that these expeditions operated simultaneously as scientific enterprises and as actors embedded in the geopolitical environment shaped by the Great Game. Drawing on a historical-institutional approach, the study analyzes the administrative structure of the Turkestan Governorate, the permit regime regulating the movement of foreigners, the role of the Imperial Russian Geographical Society, and the asymmetric circulation of knowledge between the imperial center and the colonial periphery. The article shows that the Russian government developed a multi-layered system of governance—diplomatic, military, and scientific—that did not eliminate foreign research but rather integrated it into the production of imperial knowledge. As a result, foreign expeditions contributed to the scientific study of Central Asia while at the same time strengthening the strategic interests of the empire. The study highlights the entanglement of science and geopolitics and places Turkestan within the global history of colonial knowledge.

Key words: Turkestan, foreign scientific expeditions, Russian Empire, colonial knowledge, movement control, Imperial Russian Geographical Society, Great Game, geopolitics.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i4/n03>

Kirish

XIX asrning ikkinchi yarmida Turkistonning Rossiya imperiyasining ma'muriy tuzilishiga qo'shilishi mintaqani imperiya bilimlarini ishlab chiqarishning asosiy joyiga aylantirdi. 1867-yilda Turkiston general-gubernatorligi tashkil etilgandan so'ng, ilmiy tadqiqotlar mustamlakachilik boshqaruvi, harbiy strategiya va iqtisodiy integratsiya bilan chambarchas bog'liq bo'ldi [1]. Statistik tadqiqotlar, kartografik loyihalar va etnografik tavsiflar yangi bosib olingan hududlarni samarali boshqarish uchun juda muhim edi [2].

Shu bilan birga, Turkiston Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya, Shvetsiya va Qo'shma Shtatlardan kelgan xorijiy olimlar, sayohatchilar va ilmiy muassasalarning e'tiborini tortdi. Ularning ekspeditsiyalari akademik qiziqish, arxeologik qiziqishlar va geografik tadqiqotlar bilan bog'liq edi. Biroq, Buyuk O'yinning geosiyosiy kontekstida Rossiya rasmiylari xorijiy tadqiqotchilarga shubha bilan qarashdi, ko'pincha ularni potentsial razvedka agentlari yoki siyosiy kuzatuvchilar sifatida qabul qilishdi [5].

Ushbu maqola Turkistondagi xorijiy ilmiy ekspeditsiyalarni ilmiy tadqiqotlar va imperiya geosiyosatining kesishmasida joylashgan hodisa sifatida tahlil qilishga qaratilgan. Unda nazoratning institutsional mexanizmlari, xorijiy tadqiqotchilarga tabaqalashtirilgan munosabat va ilmiy hamkorlikning kuzatuv va imperiya bilim tuzilmalariga integratsiya shakli sifatidagi roli o'rganiladi.

Asosiy qism

Turkiston mustamlakachilik makoni sifatida

Turkiston general-gubernatorligi fuqarolik va harbiy hokimiyat general-gubernator qo'lida jamlangan harbiylashtirilgan ma'muriy tizim bilan tavsiflangan. Viloyat gubernatorlari harakatlanish, xavfsizlik va infratuzilma ustidan nazoratni amalga oshirib, ilmiy faoliyatni ma'muriy tasdiqlashga bo'ysundirgan [1]. Ba'zi mintaqalar, xususan, Pomir va Britaniya Hindistoniga tutashgan chegara zonalarini strategik jihatdan sezgir deb tasniflangan va kirish uchun maxsus ruxsatnomalar talab qilingan [5].

Ilmiy tadqiqotlar mintaqaning imperiya doirasiga ramziy va amaliy qo'shilishida muhim rol o'ynagan. Xaritalash, resurslarni o'rganish va demografik tadqiqotlar Rossiya davlatiga geografik makonni ma'muriy jihatdan o'qilishi mumkin bo'lgan hududga aylantirish imkonini berdi [7].

Institutsional tartibga solish va harakatlanishni nazorat qilish

Turkistonga kiruvchi xorijiy tadqiqotchilar Tashqi ishlar vazirligi, Harbiy vazirligi va Turkiston ma'muriyati ishtirokidagi ko'p qatlamli protsedura orqali ruxsat olishlari kerak edi. Ularning marshrutlari oldindan tasdiqlanishi kerak edi va belgilangan yo'nalishlardan tashqariga chiqish chiqarib yuborilishi mumkin edi [6]. Harbiy kuzatuvchilar yoki mahalliy gidlar ko'pincha ekspeditsiyalarga hamrohlik qilish uchun tayinlangan, bu ham logistika yordamini, ham kuzatuvni ta'minlagan.

Imperator Rossiya Geografiya Jamiyati (IRGO) davlat va ilmiy hamjamiyat o'rtasida vositachi vazifasini bajargan. U tadqiqot takliflarini baholagan, mahalliy muassasalarga kirishni osonlashtirgan va xorijiy olimlar o'z topilmalarini taqdim etishlari uchun asos yaratgan. Ushbu institutsional hamkorlik imperiyaga nazoratni saqlab qolish bilan birga xorijiy tadqiqotlardan foyda olishga imkon bergan [3].

Ilmiy sohalar va vakillik ekspeditsiyalari

Turkistondagi xorijiy ekspeditsiyalar bir nechta sohalarda faoliyat yuritgan. Geografik tadqiqotlar, ayniqsa, Sven Hedinning sayohatlari bilan yaqqol ko'rinib turibdi, uning topografik kuzatuvlari va marshrut tadqiqotlari Markaziy Osiyo landshaftlarini xaritalashga hissa qo'shgan [9]. Ilmiy jihatdan qimmatli bo'lsa-da, uning harakatlari ruxsatnomalar va ma'muriy nazorat orqali tartibga solingan.

Paul Pelliot tomonidan olib borilgan arxeologik tadqiqotlar kabi, Sharqiy Turkiston va unga tutash hududlardagi qo'lyozma to'plamlari va moddiy qoldiqlarga qaratilgan edi. Arxeologiya geografiyaga qaraganda strategik jihatdan kamroq sezgir deb hisoblansa-da, u marshrut cheklovlari va ma'muriy nazorat ostida qolgan [10].

Rafael Pumpellyning ishi kabi geologik tadqiqotlar tabiiy resurslarni aniqlash bilan chambarchas bog'liq edi va shu tariqa iqtisodiy va strategik oqibatlarga olib keldi. Foydali qazilma konlari va stratigrafiya haqidagi ma'lumotlar maxfiy hisoblangan va ko'pincha imperiya hokimiyati tomonidan ko'rib chiqilgan [11].

Fan va geosiyosat

Ilmiy tadqiqotlar va strategik razvedka o'rtasidagi chegara tez-tez xiralashgan. Tog' dovonlari, suv manbalari va transport yo'llari haqidagi ma'lumotlar, ayniqsa chegara hududlarida, aniq harbiy ahamiyatga ega edi. Natijada, Rossiya hukumati Britaniya ekspeditsiyalariga nisbatan qattiqroq nazorat o'rnatdi, bu faqat ilmiy mulohazalar o'rniga geosiyosiy raqobatni aks ettirdi [5].

Ilmiy hamkorlik "yumshoq nazorat" mexanizmi bo'lib xizmat qildi. Chet ellik olimlarni Rossiya ilmiy tarmoqlariga integratsiya qilish va ulardan imperiya institutlariga hisobot berishni talab qilish orqali davlat tadqiqot faoliyatini kuzatib borish va to'plangan ma'lumotlarni o'z bilim tizimiga kiritish imkoniyatiga ega bo'ldi [3].

Asimmetrik bilim ishlab chiqarish

Turkistonda ishlab chiqarilgan bilimlar markaz-periferiya modeliga amal qildi. Dala sharoitida to'plangan ma'lumotlar metropoliten muassasalariga uzatildi, u yerda ular tasniflandi, talqin qilindi va nashr etildi. Bu jarayon imperiya nuqtai nazaridan ustunlik beradigan va mahalliy bilim tizimlarini chetga surib qo'yadigan asimmetrik axborot oqimini yaratdi [14]. Mahalliy vositachilar — gidlar, tarjimonlar va ma'lumot beruvchilar — ekspeditsiyalarda muhim rol o'ynagan, ammo ularning hissasi nashr etilgan ma'lumotlarda kamdan-kam hollarda e'tirof etilgan [15].

Shunday qilib, xorijiy ilmiy ekspeditsiyalar global ilmiy izlanishlarga hissa qo'shgan holda, shu bilan birga imperial bilim ierarxiyalarini mustahkamlagan.

Xulosa

Turkistondagi xorijiy ilmiy ekspeditsiyalarni faqat akademik muassasalar sifatida tushunish mumkin emas. Ular ilmiy tadqiqotlar, geosiyosiy raqobat va ma'muriy nazorat chuqur chambarchas bog'liq bo'lgan mustamlakachilik muhitida faoliyat yuritgan. Rossiya imperiyasi Imperiyal Rus Geografiya Jamiyati orqali ruxsat berish rejimlari, yo'nalish cheklovlari, harbiy nazorat va institutsional vositachilikni o'z ichiga olgan harakatlanishni tartibga solishning murakkab tizimini ishlab chiqdi.

Bu mexanizmlar xorijiy tadqiqotlarni yo'q qilmadi, balki ularni imperiya bilimlarini ishlab chiqarishga integratsiya qildi, natijada mustamlakachilik periferiyasidan metropoliya markaziga asimmetrik axborot oqimi paydo bo'ldi. Xorijiy ekspeditsiyalar Markaziy Osiyoni

ilmiy o'rganishga katta hissa qo'shgan bo'lsa-da, ular o'zlarining yo'nalishlari, usullari va natijalarini shakllantirgan geosiyosiy doirada ham faoliyat yuritdilar.

Turkiston misoli fan va imperiyaning chalkashligini ko'rsatadi va mustamlakachilik bilimlarining global tarixida tadqiqotlarni ham ilmiy, ham siyosiy amaliyot sifatida tahlil qilish zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Morrison A. S. Russian Rule in Samarkand 1868–1910: A Comparison with British India. Oxford: Oxford University Press, 2008. 364 p.
2. Brower D. Turkestan and the Fate of the Russian Empire. London: Routledge, 2003. 256 p.
3. Knight N. Grigor'ev in Orenburg, 1851–1862: Russian Orientalism in the Service of Empire? // Slavic Review. 2000. Vol. 59. No. 1. P. 74–100.
4. Becker S. Russia's Protectorates in Central Asia: Bukhara and Khiva, 1865–1924. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1968. 356 p.
5. Hopkirk P. The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia. London: John Murray, 1990. 562 p.
6. Slocum J. W. Who, and When, Were the Inorodtsy? // Russian Review. 1998. Vol. 57. No. 2. P. 173–190.
7. Bassin M. Imperial Visions: Nationalist Imagination and Geographical Expansion in the Russian Far East, 1840–1865. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 337 p.
8. Khalid A. The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia. Berkeley: University of California Press, 1998. 336 p.
9. Hedin S. Through Asia. London: Methuen, 1899. Vol. 1–2.
10. Pelliot P. Mission archéologique dans l'Asie centrale. Paris: Imprimerie Nationale, 1920.
11. Pumpelly R. Explorations in Turkestan: Expedition of 1904. Washington: Carnegie Institution, 1905. 324 p.
12. Sunderland W. Taming the Wild Field: Colonization and Empire on the Russian Steppe. Ithaca: Cornell University Press, 2004. 320 p.
13. Etkind A. Internal Colonization: Russia's Imperial Experience. Cambridge: Polity Press, 2011. 289 p.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, fevral

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 4-son (fevral, 2026-yil). – 90 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-fevral

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.